

**ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ:
БАЛАНСУВАННЯ МІЖ ОРІЄНТИРАМИ ФІЛОСОФІЇ
«SUSTAINABLE DEVELOPMENT» ТА ВИКЛИКАМИ,
ПОРОДЖЕНИМИ ВОЄННОЮ АГРЕСІЄЮ РФ**

Доній Н. Є., Ніщимна С. О.

ВСТУП

Специфікою сучасного соціального простору є те, що глобалізація, як форма зростання взаємозалежності країн світу та зрощення капіталів, охопила усі його системи й підсистеми та продовжує надалі стимулювати розгортання консьюмерізму, адепти якого досі споживають набагато більше, ніж потребують і можуть собі дозволити. Результатом вказаних процесів стало поширення фінансово-економічних криз, якими визначилася межа кінця ХХ – початку ХХІ ст.ст. й з яких деякі країни, наприклад, Швеція та Німеччина, яким вдалося сформувати збалансовані й глибоко ешелоновані економіки, вийшли майже без втрат¹. Україна чималий час відходила після кризи 2008 р. і фінансово-економічної кризи, яка стала наслідком соціально-політичних трансформацій 2013-2014 рр. та військової агресії російської федерації проти України. Розпочата повномасштабна війна рф проти України у 2022 р. спровокувала ще одну глибинну фінансово-економічну кризу в нашій державі й ще більш гостро поставила питання щодо її сталості та стабільності.

Обраний Україною курс на європейську систему цінностей вимагає конвергенції нормативно-правової бази загалом і законодавства з питань фінансової системи, зокрема. Утім, конвергенція буде неефективною або взагалі неможливою у разі нерозуміння сутності світоглядної та ідеологічної основи того нормативного масиву, з яким планується зближення, узгодження позицій та доєднання до них. Практично усі провідні країни ЄС, орієнтуючись на тенденції глобальної економіки та політики, вже вдало вибудували фінансову систему, зорієнтовану на ідею «зеленої» економіки та філософію «Sustainable Development».

Виходячи з цього, у даній публікації ми зосереджуємо увагу на двох аспектах: 1) наукове бачення феномену «Sustainable Development» та 2) визначення бар'єрів і здобутків на шляху впровадження у життя основних положень цього світоглядного орієнтира в фінансову систему

¹Münkler H. The new role of Germany in Europe. 2015. URL: <https://www.deutschland.de/ru/topic/politika/germania-evropa/novaa-rol-germanii-v-evrope>.

України, яка виступаючи складовою глобалізованого соціально-економічного простору є системою, що має балансувати між орієнтирами філософії «Sustainable Development» та викликами, породженими воєнною агресією рф.

1. Огляд джерельної бази та методологія публікації

Стосовно першого аспекту, можемо наголосити, що в соціальному просторі України стабільно спостерігається інтерес до його аналізу, що доводять ґрунтовні дослідження останніх років, наприклад, підручники зі стратегії сталого розвитку за редакцією В.М. Боголюбова² та авторського колективу Національного університету харчових технологій³, навчальні посібники авторського колективу на чолі з В. В. Добровольський⁴ та за загальною редакцією В. П. Беха і М. В. Туленкова⁵. Не можна також проігнорувати переклади зарубіжних авторів, які розкривають особливості сталого розвитку та ролі держави в цьому розвитку⁶. Крім цього, науковий інтерес прослідковується і в наукових статтях, які розкривають наприклад, соціально-економічні аспекти сталого розвитку⁷, розкривають наукові підходи для досягнення цілей сталого розвитку України⁸, здійснюють аналіз співпраці України та ЄС у сфері sustainable development⁹ тощо.

²Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Ракоподібний О.О. Стратегія сталого розвитку. Київ: ВЦ НУБПУ, 2018. 250 с.

³Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. Київ: НУХТ, 2022. 337 с.

⁴Добровольський В.В., Безсонов Є.М., Непейна Г.В., Крисінська Д.О., Сербулова Н.А. Стратегії сталого розвитку: навч. посібник. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 160 с.

⁵ Системний аналіз сталого розвитку: навч. посібник / В.П. Бех, Ю.В. Бех, М.В. Туленков та ін.; за заг. ред. В.П. Беха, М.В. Туленкова. Київ: «МПІ Леся», 2015. 512 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8250/Posibnyk.pdf> (Last accessed: 18.12.2024).

⁶Наїр Ч. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства / пер. І.Гнатковська. Київ: Наш Формат, 2020. 288 с.; Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію: монографія / пер. з англ. Н.В. Климчук, Я.А. Лебеденко. Харків: КСД, 2019. 416 с.

⁷Буряк Є.В., Редько К.Ю., Чорновол А.О., Орленко О.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Серія економічна. Юридична серія.* 2022. Вип. 34. С. 135-143. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7221052>

⁸Подольський М.Р., Брик Д.В. Наукові підходи для досягнення цілей сталого розвитку України. *АЛОГОС. Modalități conceptuale de dezvoltare a Țării noastre modern: сб.наук.праць.* 2020. № 5. С. 52-55. doi: 10.36074/20.11.2020.v5.15.

⁹Руда М.В., Мазурик М.М. Співробітництво України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. *Менеджмент і підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку.* 2021. № 3(1). С. 204-211. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/jun/23805/menedzhment121-206-213.pdf> (Last accessed: 15.12.2024).

Законодавство України, реагуючи на загальносвітові тенденції та прагнучі доєднатися до загальноєвропейського вектору розвитку, також поступово рухається та наближує нашу державу до поставленої мети: відповідати основним Цілям sustainable development. Так, у просторі українського наукового дискурсу ще десятиліття тому науковцями був здійснений аналіз майбутнього розвитку України за стану глобалізації, що було представлено в «Національній парадигмі сталого розвитку України»¹⁰ та національній доповіді «Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості»¹¹, в якій сталість визначалася умовою справедливості в різних сферах соціального простору.

У 2015¹² та 2019¹³ роках було видано два Укази Президента України щодо стратегії та цілей сталого розвитку України. Останній Указ встановлює цілі сталого розвитку (ЦСР) на період до 2030 р., метою яких є забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина. У 2017 р. на сайті ООН було оприлюднено Проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року¹⁴ та Національний план дій до 2020 року по впровадженню Стратегії. Зазначені документи були розроблені українськими експертами за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Глобального екологічного фонду в рамках проекту «Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України».

За оцінками дослідження, опублікованого ПРООН¹⁵, «у цілому ЦСР для України відповідають духу та принципам Порядку денного 2030 та завданням глобальних ЦСР». У цьому дослідженні також відзначено

¹⁰Патон Б.Е. Національна парадигма сталого розвитку України. Київ: Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ, 2012. 72 с.

¹¹Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: нац. доп. / Е.М. Лібанова, С.Ю. Аксєнова, О.М. Алімов, О.М. Балакірева, І.К. Бистряков; ред.: В.М. Гець, О.С. Онищенко, М.Г. Жулинський; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи, Ін-т економіки та прогнозування, Ін-т економіки природокористування та сталого розв. Умань: Сочінський, 2012. 382 с.

¹²Президент України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ від 12 січня 2015 р. за № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (Last accessed: 15.12.2024).

¹³Президент України Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ від 30 вересня 2019 р. за № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (Last accessed: 15.12.2024).

¹⁴Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. ПРООН, 2017. 112 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (Last accessed: 05.12.2024).

¹⁵Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні». Київ, 2018, 72 с. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/entrepreneurship-support/sdg-business-role-enhancement.html> (Last accessed: 18.11.2024).

про амбіційність та складність завдань, виконання яких передбачено Національною доповіддю та специфіку національних індикаторів досягнення ЦСР¹⁶. У 2021 р. Національний банк України завдяки співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) презентував Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року¹⁷. Основний зміст даного документу спрямований на формування майбутнього ландшафту сталого фінансування в Україні та включає деталізацію «задач та нового інструментарію для наближення діяльності українських фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних і управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги»¹⁸. Проте, якщо в мирний час основна увага політики Національного банку зосереджена на ціновій стабільності, у воєнний час фокус зміщується на підтримку попиту і стабільність функціонування системи державних фінансів¹⁹. Виходячи з цього НБУ затвердив технічне завдання щодо проведення оцінки стійкості банківської системи у 2025 р. Відновлення процедури регулярної оцінки стійкості банків є кроком у напрямі посилення інституційної спроможності фінансового сектора протистояти потенційним і наявним викликам і загрозам, що передбачено домовленостями з міжнародними партнерами України²⁰.

Другим аспектом нашого дослідження є питання реалізації концепції «Sustainable Development» в межах фінансової системи глобалізованого соціального простору. До цього напрямку можна віднести звіти^{21,22}, здійснені в рамках досліджень, проведених Інститутом Паульсона, спільно з Комітетом із зеленого фінансування Китаю, Асоціацією з

¹⁶Мар'янович М.Є. Національні індикатори досягнення цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 р. *Інноваційна економіка*, 2019. № 5-6. С. 133-138.

¹⁷Національний банк України Політика розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (Last accessed: 18.12.2024)

¹⁸Там само.

¹⁹Poast P. Central Banks at War. *International Organization*, 2015. № 69(1). P. 63-95. URL: <https://doi.org/10.1017/S0020818314000265> (Last accessed: 12.10.2024).

²⁰Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (грудень 2024 р. – січень 2025 р.). URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voynennoho-19> (Last accessed: 20.02.2025).

²¹UNEP The Financial System We Need: Aligning the Financial System with Sustainable Development: Inquiry Report. 2014. October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2015/11/The_Financial_System_We_Need_EN.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

²²UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

цінних паперів і фінансових ринків (SIFMA), Програмою ООН з навколишнього середовища (UNEP) та Блумбергськими філантропами.

Однак, попри значну активність в реалізації ЦСР в різних сферах можемо констатувати недостатність досліджень реалізації філософії «Sustainable Development» саме в напрямку, пов'язаного з фінансовою системою. Констатуємо, що за винятком поодиноких публікацій питання відповідності фінансової системи України філософії «Sustainable Development» практично не потрапляє до кола інтересів вітчизняних науковців. Так, стала фінансова система розглядається як об'єкт рефлексії у дослідженні Л. Білої²³, яка зосереджена на вирішенні проблеми гармонізації контактів і взаємодії фінансової систем України із фінансовою системою провідних країн світу. Л. Гуляєва²⁴ аналізує ключові напрямки трансформації фінансового сектору ЄС, що визначені умовами забезпечення сталого розвитку у європейському просторі, а О. Шаров²⁵ виділив «можливі кроки вдосконалення фінансової системи ЄС», а також сформулював низку рекомендацій стосовно заходів, які повинна реалізувати Україна для того, щоб адаптувати свою фінансову систему до фінансових систем ЄС (які вже зробили певні кроки щодо наближення до філософії «Sustainable Development»)²⁶. Однак, на даний час наукової зацікавленості до питання сталості фінансової системи України в контексті філософії «Sustainable Development» практично не фіксуємо й причина цього – вимушене переведення фокусу на соціально-політичні та політико-правові питання, поставлені військовою агресією рф проти України.

Отже, **метою публікації** є окреслення шляхів розвитку фінансової системи України, дотримання яких допоможе вітчизняній фінансовій системі зорієнтуватися та рухатися в просторі орієнтирів філософії «Sustainable Development» за стану відкритої військової агресії рф проти України задля досягнення темпів зростання, наближених до фінансових систем провідних країн світу, в тому числі країн Євросоюзу.

²³Біла Л.М. Гармонізація фінансових систем країн Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 10. С. 228-231. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000708413> (Last accessed: 15.01.2025).

²⁴Гуляєва Л.П. Трансформація фінансового сектору Європейського Союзу: на шляху до стійкої фінансової системи. *Цілі сталого розвитку: глобальний та національний виміри: Мат-ли наук.-практ. конф. 5-6 квітня 2017 р.* Київ: АПСВТ, 2017. С. 17-20. (Last accessed: 15.12.2024).

²⁵Шаров О.М. Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України. Аналітична записка. Київ, 2014. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1671/> (Last accessed: 14.12.2024).

²⁶Шаров О.М. Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України. Аналітична записка. Київ, 2014. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1671/> (Last accessed: 14.12.2024).

При підготовці публікації були застосовані методи аналізу, систематизації, порівняння та узагальнення результатів, напрацьованих експертами Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) та інших міжнародних і вітчизняних організацій, фахівцями Національного банку України. Крім того, при обґрунтуванні авторського бачення суті концепту «Sustainable Development», особливо стосовно трактування однієї з його складових – категорії «розвиток», було застосовано діалектичний принцип.

2. Основні положення філософії «Sustainable Development»: авторська інтерпретація

Розкрити заявлену тему дослідження, на наш погляд, є неможливим без тлумачення сутності англomовного концепту «Sustainable Development». Цим концептом активно послуговуються з кінця 1980-х рр., однак до даного часу в україномовному науковому дискурсі він зберігає різночитання та, на жаль, не дає високого рівня відповідності англomовному сенсу, закладеному в нього. Зазначимо, що ряд науковців М. Голубець, Т. Гречко, С. Лісовський, С. Романюк, Л. Руденко відзначають, що тільки деякі переклади концепту «Sustainable Development» на інші мови фіксують «той більш вузький, але водночас точний сенс, за якого вказаний в ньому розвиток інтерпретується як збалансований, саморегульований, адаптаційний, такий, що забезпечує виживання»²⁷. Вітчизняні лінгвісти звертають увагу на те, що за правилами перекладу «Sustainable Development» доцільніше перекладати як «підтримуваний розвиток», «розвиток, що здатний бути витриманим», а в крайньому випадку як «збалансований»²⁸. Посилення позиції лінгвістів відбувається і через застосування діалектичного принципу, за яким переклад словосполучення «Sustainable Development» на українську мову як «сталий розвиток» некоректний. Тлумачачи першу частину концепту «сталий» за словником можемо побачити, що його значення «щось, що не змінюється, зберігає склад, розмір, однакову форму, величину тощо». Щодо другої складової концепту, то як пояснював Аристотель, розвиток – це завжди прагнення системи до більшої ефективності функціонування та масштабів дій, що в свою чергу залежить від двох умов «1) правильного встановлення задачі та кінцевої мети і 2) відшукування відповідних засобів, що

²⁷Голубець М.А. Розвиток «сталий» чи «збалансований»? *Український географічний журнал*. 2006. № 2. С. 68.

²⁸Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навч. посіб. Херсон: Грінь Д.С., 2015. С. 41.

приведуть до кінцевої мети»²⁹. Іншими словами, розвиток завжди передбачає зміни, рух, мету та засоби.

Таким чином, прикметник «сталий» видається антиподом іменнику «розвиток», а відповідно, український науковий дискурс має провести певну роботу щодо вироблення адекватного концепту, який би був відповідним англомовному оригіналу та не був суперечливим в плані понять, що до нього входять.

Філософія «Sustainable Development» вимагає від людства зміни системи цілей та орієнтирів щодо яких відбувається організація життєдіяльності сучасного соціального простору, а це в свою чергу вимагає перебудови соціальних складових, у т.ч. й системи фінансово-економічних відносин. Представники фінансової системи світу вже добре відчували й усвідомили, що її традиційна модель в умовах сформованих глобалізацією та кібернетизацією не актуальна, а тому вимагає перегляду та зміни під соціальні запити.

Протягом 1984-1987 рр. за схваленням Генерального Секретаря ООН команда фахівців під керівництвом Г. Брундтланда, проводила роботу щодо аналізу майбутнього розвитку людства в системі координат «довкілля – людські потреби – розвиток» та у підсумку своєї роботи оприлюднила доповідь «Our Common Future»³⁰. У ній наголошувалося, що «Sustainable Development» виходить зі світоглядної позиції, що «довкілля не існує в ізоляції від людської діяльності, від бажань і потреб ... Довкілля – це місце нашого життя, а розвиток – це наші дії щодо поліпшення нашого добробуту в ньому. Обидва ці поняття нероздільні»³¹. Відповідно, соціальний простір має прагнути задовольняти потреби та очікування дійсності, не ставлячи під загрозу здатність задоволення потреби у майбутньому. Основний наголос Г. Брундтландом було зроблено на обґрунтуванні трьох принципово нових ідей: 1) акцент уваги на тому, що перспективи світового розвитку і збереження якісних параметрів життя для більшості населення Землі вирішальною мірою залежатимуть від стану довкілля і соціального середовища; 2) необхідність створення реалістичної й одночасно ефективної системи прийняття рішень для керування системою «довкілля – соціальний простір»; 3) актуалізація проблем у сфері енергетики, розвитку новітніх промислових технологій, створення сучасної та апроксимованої системи міжнародних економічних відносин. У підсумку авторами доповіді було вказано, що такий

²⁹Аристотель. Політика / пер. зі давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи. 2000. 239 с. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm> (Last accessed: 10.12.2024).

³⁰World Commission on Environment and Development Our Common Future. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (Last accessed: 14.12.2024).

³¹Там само

розвиток неможливий без комплексного врахування соціально-екологічних параметрів соціодинаміки в її глобальному, регіональному і локально-національному масштабах та вимагає системних соціальних інновацій, зміни цінностей і пріоритетів у сучасному соціальному просторі.

Найбільш вагомим результатом оприлюднення доповіді «Our Common Future» для економічної сфери стало визначення напрямку руху до впровадження ідеї «зеленої» економіки, яка на даний час стала квінтесенцією філософії «Sustainable Development» для визначення та надання фінансових послуг у контексті розвитку фінансових установ світу. Вказана ідея зафіксувала два життєво важливих положення: 1) неможливо безмежно розширювати сферу впливу в обмеженому просторі, та 2) нереально задовольняти постійно зростаючі потреби в умовах обмеженості ресурсів.

3. Ключові координати філософії «sustainable development» для фінансової системи України в ландшафті викликів, детермінованих воєнною агресією РФ

З метою досягнення Цілей розвитку тисячоліття (з 2015 р. – Цілей сталого розвитку) група експертів міжнародної організації UNEP у 2014 р.³² провела дослідження структури стійкості фінансової системи та у жовтні 2015 р. оприлюднила отримані результати в доповіді «The Financial System We Need». У преамбулі доповіді автори зауважили, що концепція «зеленої економіки пройшла низку перетворень доки стала сутністю економічних стратегій та політики для бізнесу і держав»³³. Вони також зазначили, що результати дослідження доцільно вважати основою системи координат і «стартовою площадкою» для подальших дій в напрямку пошуків механізмів й підстав, які дозволять фінансовим системам країн світу віднайти той баланс, ту омріяну збалансованість, яка буде задовольняти і лінії «Sustainable Development», й ідейній лінії розвитку самих систем.

У вересні 2016 р. представники UNEP оприлюднили друге дослідження «The Financial System We Need: From Momentum to Transformation. Highlights»³⁴, в якому зазначили, що висновки, які були

³²UNEP The Financial System We Need: Aligning the Financial System with Sustainable Development: Inquiry Report. 2014. October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2015/11/The_Financial_System_We_Need_EN.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

³³Там само

³⁴UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

зроблені після виходу першої доповіді детермінували подальші розробки та динаміку змін в світовій фінансовій системі. По-перше, провідні фінансові установи визнали, що Sustainable Development є ключем до їхнього успіху в майбутньому, прикладом чого став ринок екологічних облігацій. По-друге, фінансові політики та регулятори мають діяти з метою стимулювання перерозподілу капіталу, покращення управління ризиками та підвищення прозорості. По-третє, у 2016 р. G20 і Рада фінансової стабільності вперше сконцентрували зусилля на дослідженні напрямків розвитку фінансової системи з урахуванням чинників довкілля та соціальних очікувань щодо ефективності фінансової системи. По-четверте, зелені фінанси стають фактором конкурентоспроможності для підприємств і фінансових центрів. Однак, тренд в динаміці зелених фінансів недостатній для здійснення трансформації, необхідної для фінансування Sustainable Development. По-п'яте, природний капітал продовжує стрімко скорочуватися разом із зростанням соціальної нерівності та конфліктів. Відтак, збалансовані фінансові потоки та запаси залишаються маргінальними для розміщення капіталу в усьому світі, а фінансова система залишається відірваною від довгострокових потреб реальної економіки. Фінансовій стабільності все більше загрожують наслідки сучасної нежиттєздатної економіки.

У резюме автори дослідження запропонували ключові кроки, які на їх погляд, можуть узгодити мету та вплив фінансової системи для обслуговування реальної економіки під час переходу до Sustainable Development: 1. Закріпити сталість у національних стратегіях фінансової реформи та розвитку. 2. Направити технологічні інновації для фінансування сталого розвитку. 3. Реалізувати потенціал потрійного левериджу державних фінансів. 4. Підвищити обізнаність щодо проведених дій та створити можливості реалізації у всій системі. 5. Впровадити стійкість у загальні методи, інструменти та стандарти фінансової системи³⁵. Було також зазначено, що успіхів фінансові системи країн світу можуть досягти докладаючи зусилля у системі координат: ринкове лідерство, національні проекти та міжнародне співробітництво.

Наголосимо, що аналіз двох доповідей дав нам можливість зробити висновок: суспільство дало замовлення фінансовій системі на емоційний відгук фінансового ландшафту (соціальне партнерство, соціальне підприємництво, етичні інвестиції тощо) і реагування на

³⁵UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

зміни наголосів, акцентів та тенденції, що охопили всі інші підсистеми економічної сфери новітнього світового соціального простору через розгортання військової агресії проти України. Тож, який же шлях треба обрати Україні задля подолання все зростаючого відставання від стану фінансової системи розвинених країн світу, яке постійно поглиблюється з вини країни-агресора? Вважаємо, що в Україні має бути застосований, з одного боку, системний підхід, а з іншого – вихід за межі традиційного бізнес-підходу, який передбачає домінування раціоналізації та розрахунку. Цей шлях добре вкладається і в ідею авторів першої та другої доповіді «The Financial System We Need»³⁶, які були переконані, що саме кризові явища формують найкращі умови для перебудови та переорієнтації фінансових систем на основі філософії «Sustainable Development», бо: в наявності є запит на реформування; з'являються нові лідери, які несуть із собою нові різноманітні ідеї та підходи; здійснюється технологічний прорив; зростає зацікавленість і обізнаність суспільства щодо можливих варіантів виходу з кризи; виробляється оптимальний варіант для подолання кризи в найкоротший термін.

Системний підхід має передбачити, що в процесі «quiet revolution» у фінансовій сфері³⁷ трансформацію ринку фінансових установ і послуг треба організовувати через концентрацію зусиль на двох напрямках³⁸:

1) національному – мають бути зосереджені на досягненні високого рівня діагностики потреб й можливостей всередині фінансової системи та розгортанні всеосяжного соціального договору між державними агенціями, фінансовими інституціями та громадянським суспільством задля розвитку загального підходу до доцільної активності;

2) міжнародному – об'єднання/кооперація, особливо щодо десяти пунктів: чотирьох, що сфокусовані на спеціальних пулах активів і гравців, п'яти – на розвитку управлінської архітектури, що зробить

³⁶ UNEP The Financial System We Need: Aligning the Financial System with Sustainable Development: Inquiry Report. 2014. October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2015/11/The_Financial_System_We_Need_EN.pdf (Last accessed: 20.01.2025); UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

³⁷ UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

³⁸ UNEP The Financial System We Need: Aligning the Financial System with Sustainable Development: Inquiry Report. 2014. October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2015/11/The_Financial_System_We_Need_EN.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

більш зрозумілою та наближеною до реалій філософію «Sustainable Development» й фінальний – запровадження міжнародного дослідницького консорціуму, мета якого – деталізація та розтлумачення питань і тем, які не отримали пояснень або не зрозумілі в плані алгоритмів та напрямків дії.

Для підвищення ефективності трансформації фінансової системи України, що має рухатися у визначеному світовою фінансовою системою напрямку, вітчизняним практикам у галузі фінансового права та фінансів доцільно мати на увазі сценарії, які були прописані експертами UNEP: 1) глобальне спонукання – симфонія зусиль уряду країни й міжнародних інституцій у контексті встановленої системи правил; 2) нові угоди – кластери фінансової системи розвиваються навколо декількох атракторів й відображають встановлений консенсус і запити фінансово-економічних систем, що розвиваються; 3) складові елементи держави – підтримка здійснюється через синтезування субнаціональних, національних і регіональних зусиль, а не шляхом реалізації рішень, схвалених вищим керівництвом; 4) технологічні досягнення – впровадження інноваційних технологій та бізнес-моделі, яка через деструктування існуючої системи вибудовує нову фінансову архітектуру.

Щодо заявленого діалектичного принципу, то він передбачає, що зміни в межах соціального простору завжди проходять поетапно й через суперечку/поєднанні протилежностей, отже цілком слушним видається позиція експертів щодо перебудови фінансової системи на лінію філософії «Sustainable Development» як трьохетапного переходу від інкрементних змін до перетворень:

- «зміни першого порядку – це «підтримка парадигм», оскільки вони залежать від змін у політиці, не заперечуючи існуючих основних припущень про те, як все відбувається;

- зміни другого порядку – більш вагомі й полягають у тому, що коли інструменти політики узгоджуються, вони ще не виступають загальною політикою;

- зміни третього порядку передбачають сформованість нових норм, переконань і світогляду»³⁹.

Оскільки ми ставили за мету виключно визначити шляхи розвитку фінансової системи України, то здається недоречним порівняння документів, які оприлюднені в інформаційному просторі української владою. Проте, зауважимо, що здійснений аналіз зазначених етапів

³⁹UNEP The Financial System We Need : From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf (Last accessed: 20.01.2025).

дозволяє побачити, що Україна на сьогоднішній день перебуває на етапі переходу від першого до другого етапів, адже усі заходи, які реалізуються в державі, від етапу рівня «проголошення гасел» перейшли до реальних дій (не дивлячись на повномасштабну російсько-українську війну). Це стосується і визначених Указом Президента України цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, до яких віднесено: «1) подолання бідності; 2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; 4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх; 5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат; 6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; 8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх; 9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям; 10) скорочення нерівності; 11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів; 12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; 13) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; 14) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; 15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття; 16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях; 17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку»⁴⁰.

⁴⁰Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»: Указ . Київ, 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (Last accessed: 15.12.2024).

Це також стосується дорожньої карти реалізації «Політики щодо розвитку сталого фінансування»⁴¹, оприлюдненої НБУ України в листопаді 2021 р. за якою було передбачено, яка взяла до уваги дорожню карту для сталих фінансових систем⁴²:

1) «імплементацию екологічних, соціальних та управлінських (environmental, social and governance, ESG) факторів у систему корпоративного управління банків – з початку 2022 р.; небанківських фінустанов – з кінця 2024 р.;

2) управління екологічними та соціальними ризиками (environmental and social risk management, ESRM);

3) оцінювання та відбір проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі для сталого розвитку. Цим пунктом передбачено, що «фінансові установи, відбираючи проєкти для фінансування, зобов'язані будуть оцінювати їх вплив на екологію, сталість економічної діяльності та енергоефективність, а також розкривати інформацію щодо технічних критеріїв і класифікацій (таксономій) економічної діяльності, ESG-показників, на основі яких здійснено оцінювання та відбір таких проєктів із використанням найкращих світових практик;

4) обов'язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їх діяльності. Фінансові установи зобов'язані і будуть розкривати інформацію про те, наскільки їх діяльність є збалансованою, про її вплив на довкілля, про репутаційні та фінансові ризики, що виникають у зв'язку із впливом їх діяльності на довкілля».

Відповідно до плану реалізації пункту 2 та 3 мала припасти на 2023-2024 рр., однак зрозуміло, що на даний час ці терміни змінені й не визначені на майбутнє.

Україна зіштовхується з низкою проблем, які ускладнюють впровадження сталого розвитку. У 2024 р. був оприлюднений Звіт про сталий розвиток «Sustainable development report and the UN Summit of the Future».⁴³ У Звіті про сталий розвиток (SDR) розглядається прогрес, досягнутий щороку в досягненні Цілей сталого розвитку з моменту їх ухвалення 193 державами-членами ООН у 2015 р. Опублікований напередодні Саміту майбутнього ООН, Звіт про сталий розвиток 2024 рекомендує набір ключових реформ для системи ООН для

⁴¹Національний банк України Політика розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvay-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (Last accessed: 18.12.2024)

⁴²Roadmap for a Sustainable Financial System: Executive Summary / World Bank Group Initiative. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2017/11/Roadmap_for_a_Sustainable_Financial_System_ES.pdf (Last accessed: 10.12.2024).

⁴³The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. URL: <https://dashboards.sdgindex.org/> (Last accessed: 20.12.2024).

вирішення викликів 21-го століття. На підставі аналізу виконання ЦСР протягом декількох років, було виявлено, що їх досягнення не є можливим у встановлені раніше строки, що зумовлено рядом причин, наприклад: необхідність продовження строків для забезпечення переходу до безвуглецевих енергетичних систем (до 2050 року); неузгодженість фінансових потоків, що призвело до недофінансування ЦСР; відсутність глобальної співпраці для досягнення ЦСР у результаті необхідності подолання викликів глобального характеру (Covid-19, війни в Україні, на Близькому Сході, в Африці та інших частинах світу) тощо.

Незважаючи на важкий економічний стан, наша держава непохитно йде до запланованих цілей, що у листопаді 2024 р. продемонстрував Кабінет Міністрів України, прийнявши розпорядження «Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні»⁴⁴ та оновив завдання Цілей сталого розвитку та індикатори їх виконання, відповідно до умов повномасштабної війни. Урядом сформовано оновлені актуалізовані 100 національних завдань і 305 індикаторів по всіх 17 цілях сталого розвитку, які розроблені з урахуванням воєнного стану, практики роботи міністерств і Держстату та мають бути досягнені до 2030 р.

Зважаючи на особливий період розвитку України, звернемо увагу на 16 ЦСР «Мир, справедливість та сильні інститути», координатором якої виступає Міністерства юстиції України, а співвиконавцями є низка державних інституцій, у тому числі й силових. Розпорядженням визначено 13 завдань 16 ЦСР, серед яких: відновлення повної територіальної цілісності та суверенітету держави; очищення території від вибухонебезпечних предметів, які з'явилися внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, шляхом розмінування (гуманітарного розмінування); створення умов для повернення та інтеграції внутрішньо переміщених осіб; зниження рівня фізичного насильства; запобігання випадкам торгівлі людьми та зниження рівня такої торгівлі та всіх форм експлуатації; вжиття заходів до зменшення незаконного обігу зброї, боєприпасів та вибухових пристроїв; сприяння зниженню рівня корупції тощо.

За даними Національного інституту стратегічних досліджень у період з грудня 2024 р. по початок січня 2025 р. в умовах посилення викликів, пов'язаних із безперервними масованими атаками РФ на мирні міста, цивільну інфраструктуру, було забезпечено утримання

⁴⁴Розпорядження Кабінет Міністрів України «Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні» від 29 листопада 2024 р. № 1190-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-v-ukraini-i291124-1190> (Last accessed: 21.01.2025)

фінансової стійкості України та закладено підвалини для макрофінансової стабільності у 2025 р.⁴⁵ Такого стану справ було досягнуто завдяки:

- антикризисним заходам НБУ, спрямованих на зміцнення стійкості банківської системи. Це призвело до стабільного стану грошово-кредитної системи та помірнього зростання інфляції. Інфляція у грудні 2024 р. становила 101,4%, а у січні 2025 – 101,2%⁴⁶;

- ефективної бюджетної політики, спрямованої на виконання Державного бюджету України на 2024 рік, та підготовку необхідної нормативної бази, яка б забезпечила своєчасне та якісне виконання Державного бюджету України на 2025 рік. Так, за даними Держказначейства, *доходи державного бюджету у 2024 р.* склали 3122,7 млрд грн, що на 16,9% більше порівняно з 2023 р., та залучено зовнішнє фінансування від одинадцяти партнерів з розвитку розміром понад 41 млрд дол. США. Крім того, набрав чинності Закон України від 30 жовтня 2024 р. № 4042-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Рахункову палату» та деяких інших законодавчих актів України», яким передбачено реформування роботи Рахункової палати відповідно до кращих світових практик, стандартів Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI) як вищого державного колегіального органу фінансового контролю (аудиту);

- унормування податкових інструментів сплати військового збору окремими платниками податків та дії окремих пільг зі сплати митних платежів за товарами, що сприятимуть обороноздатності держави, на підставі законів, які набули чинності з 2025 р.: **Закон України від 04 грудня 2024 р. № 4113-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні»**; Закони України від 17 грудня 2024 р. № 4144-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом окремих товарів оборонного призначення та Закону України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та проведення першої державної реєстрації транспортних засобів» та від № 4143-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо

⁴⁵Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (грудень 2024 р. – січень 2025 р.): Національний інститут стратегічних досліджень. 22.02.2025 р. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-19> (Last accessed: 21.01.2025)

⁴⁶ Державна служба статистики України. Калькулятор інфляції. URL: http://db.ukrcensus.gov.ua/dw_infl_uk/calc_p1.asp?ter=00000000000&month=1&year=2025&year_b=&month_b=&to_v=1&kat=1&Submit=%D0%CE%C7%D0%C0%D5%D3%C2%C0%D2%C8 (Last accessed: 21.01.2025)

звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій з ввезення на митну територію України окремих товарів оборонного призначення»;

– отриманню міжнародної допомоги на пільгових умовах та упровадженню механізмів надання Україні макрофінансової допомоги обсягом 50 млрд дол. США за рахунок майбутніх прибутків від заморожених суверенних активів росії в ЄС. У 2024 р. до державного бюджету України надійшло 41,7 млрд дол. США зовнішнього фінансування (від ЄС – 17,3 млрд дол. США; США – 8,3 млрд дол. США; МВФ – 5,3 млрд дол. США; Світового банку – 3,2 млрд дол. США; Японії – 4,3 млрд дол. США; Канада – 1,8 млрд дол. США; Сполучене Королівство – 1 млрд дол. США та ін.) та наприкінці грудня 2024 р. Україна залучила від США 1 млрд дол. США через програму Світового банку Second Growth Foundations Development Policy Loan в межах ініціативи G7 ERA Mechanism;

– ефективна практика укладення двосторонніх домовленостей щодо отримання зовнішньої бюджетної підтримки та залучення фінансів від продажу військових облігацій. Крім того, було укладено домовленості України з міжнародними партнерами та МФО щодо бюджетного фінансування у 2025 р. У 2024 р. надходження від облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) склали 640 млрд грн., з яких у грудні 2024 р. Міністерство фінансів України залучило 61 млрд грн (військові облігації становили 45,4 млрд грн.). Станом на 01 січня 2025 р., в обігу перебувають ОВДП на понад 1,86 трлн грн.⁴⁷

Стабільна й ефективна фінансова система, якій довіряють громадяни і бізнес, є необхідною умовою для розвитку економіки. Національний банк України сприяє фінансовій стабільності, допомагаючи фінансовій системі ефективно виконувати свої функції та бути стійкою до криз. Указом Президента України від 24 березня 2015 р. № 170/2015⁴⁸ з метою забезпечення своєчасного виявлення і мінімізації ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави, було утворено Раду з фінансової стабільності. Рада як міжвідомчий орган виявляє системні ризики й загрози для фінансової стабільності та розробляє рекомендації, щоб нівелювати вплив загроз на фінансову систему. Її рішення та пропозиції щодо заходів державної політики на

⁴⁷Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (грудень 2024 р. – січень 2025 р.): Національний інститут стратегічних досліджень. 22.02.2025 р. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-financevoyo-istykosti-v-umovakh-voyennoho-19> (Last accessed: 24.01.2025)

⁴⁸Президента України «Про раду з фінансової стабільності»: Указ від 24 березня 2015 р. за № 170/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170/2015#Text>, (Last accessed: 25.01.2025)

досягнення фінансової стабільності мають рекомендаційний характер, які колективно напрацьовуються.

За результатами звіту Ради з фінансової стабільності за серпень 2023-липень 2024 рр. констатовано, що домінуючими ризиками для фінансової системи України була й залишається розпочата рф повномасштабна війна проти України та систематичні російські терористичні атаки на українську цивільну інфраструктуру. Поєднання таких факторів, безперечно, щоденно погіршують динаміку відновлення економіки, але завдяки міжнародній допомозі Україна не припиняє боротися та залишається економічно стабільною, наскільки це є можливим в умовах активної фази війни.

Основними викликами на майбутнє залишатиметься необхідність виділення коштів з бюджетів країни на оборону та безпекові заходи, а також неможливість прогнозування фінансування від наших міжнародних партнерів. Ризики щодо отримання зовнішньої фінансової допомоги значно знижує домовленість про додаткове фінансування на рівні G7 (за рахунок доходів від знерухомлених російських активів). Міжнародна фінансова підтримка та високий рівень міжнародних резервів, які є достатніми для підтримання стійкості валютного ринку та згладжування його надмірної волатильності, дають підстави говорити про реалістичність збереження відносно стабільної економічної ситуації в Україні протягом декількох наступних років.

Не менш важливою є й міжнародна системна військова підтримка України, яка відповідає поточним потребам держави та дає змогу протистояти викликам. Але безпекова ситуація у світі також є нестабільною та напруженою, передусім – на Близькому Сході, що призвело до усвідомлення кожною країною необхідності вибудовувати власну обороноздатність, оскільки нависла загроза світовій демократії. Разом із цим, розпорюшуються ресурси партнерів, які могли бути спрямовані на підтримку України⁴⁹.

Ураховуючи ризики фінансової нестабільності, Рада з фінансової стабільності Національного банку України у червні 2024 р. ухвалила Стратегію з розвитку кредитування⁵⁰, відповідно до якої було виділено два пріоритетних напрямки її реалізації: 1) першочергові заходи в умовах війни мають бути спрямовані на збереження фінансової стабільності та кредитування пріоритетних галузей національної

⁴⁹Національний банк України. Рада з фінансової стабільності. «Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (серпень 2023 – липень 2024)». URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-diyalnist-radi-z-finsansovoyi-stabilnosti-serpen-2023---lipen-2024> (Last accessed: 20.01.2025)

⁵⁰Національний банк України. Рада з фінансової стабільності. «Стратегія з розвитку кредитування». Червень 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya> (Last accessed: 20.01.2025)

економіки; 2) забезпечення підвалин правового регулювання для повоєнного розвитку ринкового кредитування. Зазначена стратегія визначає наступні пріоритетні сфери кредитування в умовах воєнного стану: підприємства оборонно-промислового комплексу, критична енергетична інфраструктура, переробна промисловість та сільське господарство, підтримка відновлення бізнесу, що працює на «територіях стійкості».

Отже, протягом 2022 р. російсько-українська війна негативно вплинула на українську економіку, реальний ВВП скоротився більш ніж на 29,1%⁵¹. Однак завдяки винятковим монетарним, фіскальним, нормативним заходам нагляду, а також міцній позиції капіталу та ліквідності, банківський сектор відіграв ключову роль у стабілізації ситуації. Порівняно з останніми місяцями 2022 р. та початком 2025 р. загальна структура ризиків суттєво змінилася. Зокрема, був високий рівень ризику та невизначеності, що ускладнювало функціонування фінансового сектору, але макрофінансова стабільність підтримувалася і продовжує підтримуватися значною міжнародною фінансовою допомогою.

Українська економіка виявилася здатною швидко адаптуватися до складних умов війни. Проте виклики реконструкції будуть величезними. Важливим рушійним фактором для економічного відновлення країни після війни має бути фінансова підтримка партнерів та іноземні інвестиції, як механізм інтеграції України до єдиного ринку ЄС.

ВИСНОВКИ

Враховуючи, що досягнення Цілей сталого розвитку можливо виключно при об'єднанні зусиль громадянського суспільства та активності всіх сфер новітнього соціального простору, звертаємо увагу, що найуспішнішими будуть ті заходи, впровадження яких буде відбуватися через етап громадських дебатів, під час яких має бути прорефлексовано позиції керівника Національного банку, міністра фінансів та інших керівників фінансового сектору щодо деталізації їх особистого внеску у кристалізацію та реалізацію філософії «Sustainable Development». Виключно через залучення та активізацію громадських дебатів, через усвідомлення громадянами шляхів перерозподілу власного капіталу відповідно до референтних цінностей та довгострокових інтересів українська фінансова система, попри велику кількість негативних впливів, не тільки здатна реалізовувати ідеї, що закладено в філософію «Sustainable Development», але й здатна більш-

⁵¹Білоус О. Держстат оцінив падіння економіки України за 2022 рік. 12 квітня 2023 р. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/derzhstat-dav-otsinku-padinnya-ekonomiki-1681302631.html> (Last accessed: 20.12.2024)

менш результативно долати складнощі, що пов'язані з кризою, викликаною військовою агресією проти України.

У межах українського наукового дискурсу актуальним виглядає завдання перегляду використаного концепту «сталий розвиток» на відповідність тому сенсу, який вкладено у англомовний концепт «Sustainable Development», адже від його відповідності нормам перекладу та суті категорій, які його формують, залежить гармонізація векторів руху як українського соціального простору, так і української фінансової системи.

Шлях розвитку фінансової системи України мав пролягати через трансформування та підлаштування під вимоги атракторів фінансових систем провідних країн світу, зорієнтованих на «зелену» економіку та філософію «Sustainable Development». Він мав виходити з вимог системного підходу та розуміти невідворотність виходу за межі традиційного бізнес-підходу, який передбачає домінування раціоналізації та розрахунку. Україна, реформуючи власну фінансову систему й звертаючи увагу на орієнтири філософії «Sustainable Development», має зважати на визначені експертами в галузі фінансового права та фінансово-економічної системи сценарії. Головними напрямками в реалізації перебудови української фінансової системи є активізація запитів громадян до фінансової системи щодо сталих фінансових послуг та спрямування більш уважного погляду на ті заходи, що відбуваються в рамках міжнародного співробітництва фінансових систем країн світу. Усі реалізовані заходи мають проводитися в три етапи від «парадигми підтримки» до сформованого світогляду. Однак, Україна на даний час через об'єктивні обставини та військову агресію перебуває в маргінальному становищі між першим та другим етапами, тож на післявоєнний час покладається велика відповідальність не тільки щодо відновлення виробничих потужностей, зруйнованої інфраструктури міст, містечок і сіл, відновлення чи компенсація за рахунок мігрантів кількості працездатного населення країни.

АНОТАЦІЯ

Курс на європейську систему цінностей, який Україна обрала, вимагає зближення нормативно-правової бази загалом і законодавства про фінансову систему, зокрема. Однак конвергенція буде неефективною, а то й неможливою, якщо не буде зрозуміла суть світоглядної та ідеологічної основи регуляторного органу, з яким планується зближення, узгодження та об'єднання позиції. Більшість провідних країн ЄС вже будують фінансову систему, орієнтовану на «зелену» економіку та філософію «Sustainable Development». У соціальному просторі України постійно зростає інтерес до вивчення цього напрямку, що підтверджено ґрунтовними науковими дослідженнями останніх років, які розкривають основні підходи до

досягнення Sustainable Development Goals Україною та аналізують співпрацю між Україною та ЄС в цьому питанні. Відтак, публікація присвячена визначенню оптимальних шляхів реалізації принципів Sustainable Development фінансовою системою України.

Законодавство України, реагуючи на світові тенденції та прагнучи приєднатися до загальноєвропейського вектору розвитку, поступово рухається до стійкості фінансової системи та наближає нашу країну до поставленої мети, незважаючи на воєнний стан в країні, який виник внаслідок війни проти України, розв'язаної російською федерацією у 2014 році. Україна, реформуючи свою фінансову систему та орієнтуючись на координати філософії «Sustainable Development», має враховувати сценарії, визначені експертами міжнародних організацій у сфері фінансового права та фінансово-економічної системи. Основними орієнтирами на шляху до стійкості української фінансової системи є засади інноваційного бізнес-підходу та запровадження громадянського та соціального моніторингу результатів діяльності в усіх кластерах фінансової системи щодо надання сталих фінансових послуг і фокусування на подіях, що відбуваються в рамках міжнародної співпраці фінансових систем країн світу.

Література

1. Münkler H. The new role of Germany in Europe. 2015. URL: <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/germany-europe/germanys-new-role-in-europe>.

2. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти: підручник / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. Київ: НУХТ, 2022. 337 с.

3. Добровольський В.В., Безсонов Є.М., Непейна Г.В., Крисінська Д.О., Сербулова Н.А. Стратегії сталого розвитку: навч. посібник. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 160 с.

4. Системний аналіз сталого розвитку: навч. посібник / В.П. Бех, Ю.В. Бех, М.В. Туленков та ін.; за заг. ред. В.П. Бека, М.В. Туленкова; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: «МП Леся», 2015. 512 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8250/Posibnyk.pdf>

5. Наїр Ч. Держава сталого розвитку. Майбутнє урядування, економіки та суспільства / пер. Ірина Гнатковська. Київ: Наш Формат, 2020. 288 с.

6. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію: монографія / пер. з анг. Н.В. Климчук, Я.А. Лебеденко. Харків: КСД, 2019. 416 с.

7. Буряк С.В., Редько К.Ю., Чорновол А.О., Орленко О.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). *Наукові записки Львівського університету*

бізнесу і права. Серія економічна. Юридична серія. 2022. Вип. 34. С. 135-143. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7221052>

8. Подольський М.Р., Брик Д.В. Наукові підходи для досягнення цілей сталого розвитку України. *ΛΟΓΟΣ. Modalități conceptuale de dezvoltare a Științei modern: зб.наук.праць*. 2020. № 5. С. 52-55. doi: 10.36074/20.11.2020.v5.15

9. Руда М.В., Мазурик М.М. Співробітництво України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. *Менеджмент і підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2021. № 3(1). С. 204-211. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/jun/23805/management121-206-213.pdf>

10. Патон Б.Е. Національна парадигма сталого розвитку України. Київ: Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАНУ, 2012. 72 с.

11. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості : нац. доп. / Е.М. Лібанова, С.Ю. Аксьонова, О.М. Алімов, О.М. Балакірева, І.К. Бистряков; ред.: В.М. Геєць, О.С. Онищенко, М.Г. Жулинський; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи, Ін-т економіки та прогнозування, Ін-т економіки природокористування та сталого розв. Умань: Сочінський, 2012. 382 с.

12. Президент України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ від 12 січня 2015 р. за № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

13. Президент України Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ від 30 вересня 2019 р. за № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

14. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року: Проект 2017. ПРООН, 2017. 112 с.

15. Запатріна І.В. Керівництво «Посилення ролі бізнесу в досягненні ЦСР в Україні». ПРООН/GIZ «Підтримка реалізації Цілей сталого розвитку в Україні». 2018, 72 с. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/entrepreneurship-support/sdg-business-role-enhancement.html>

16. Мар'янович М.Є. Національні індикатори досягнення цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 р. *Інноваційна економіка*, 2019. № 5-6. С.133-138.

17. Національний банк України Політика розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. Київ, 2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>

18. Poast P. Central Banks at War. *International Organization*, 2015. № 69 (1). P. 63-95. URL: <https://doi.org/10.1017/S0020818314000265>.

19. UNEP The Financial System We Need: Aligning the Financial System with Sustainable Development: Inquiry Report. 2014. October. URL:

http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2015/11/The_Financial_System_We_Need_EN.pdf

20. UNEP The Financial System We Need: From Momentum to Transformation: Inquiry Report, 2nd Edition. 2016, October. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/The_Financial_System_We_Need_From_Momentum_to_Transformation.pdf

21. Біла Л.М. Гармонізація фінансових систем країн Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 10. С. 228-231. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000708413>

22. Гуляєва Л.П. Трансформація фінансового сектору Європейського Союзу: на шляху до стійкої фінансової системи. *Цілі сталого розвитку: глобальний та національний виміри: Мат-ли наук.-практ. конф. 5-6 квітня 2017 р.* Київ: АПСВТ, 2017. С. 17-20.

23. Шаров О.М. Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України. Аналітична записка. Київ, 2014. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1671/>

24. Голубець М.А. Розвиток «сталий» чи «збалансований»? *Український географічний журнал*. 2006. № 2. С.66-69.

25. Гречко Т.К., Лісовський С.А., Романюк С.А., Руденко Л.Г. Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навч. посіб. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 264 с.

26. Аристотель. Політика / пер. зі давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи. 2000. 239 с. URL: <http://litopys.org.ua/aristotle/arist.htm>

27. World Commission on Environment and Development (). Our Common Future. 1987. URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

28. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (грудень 2024 р. – січень 2025 р.). URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finsanovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-19>

29. Roadmap for a Sustainable Financial System: Executive Summary / World Bank Group Initiative. URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2017/11/Roadmap_for_a_Sustainable_Financial_System_ES.pdf

30. The SDGs and the UN Summit of the Future. Sustainable Development Report 2024. URL: <https://dashboards.sdindex.org/>.

31. Кабінет Міністрів України «Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні»: Розпорядження від 29 листопада 2024 р. за № 1190-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-v-ukraini-i291124-1190>

32. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (грудень 2024 р. – січень 2025 р.):

Національний інститут стратегічних досліджень. 22.02.2025 р. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-19>

33. Державна служба статистики України. Калькулятор інфляції. URL:

http://db.ukrcensus.gov.ua/dw_infl_uk/calc_p1.asp?ter=00000000000&month=1&year=2025&year_b=&month_b=&tov=1&kat=1&Submit=%D0%CE%D0%C0%D5%D3%C2%C0%D2%C8

34. Президент України «Про раду з фінансової стабільності»: указ від 24 березня 2015 р. за № 170/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/170/2015#Text>

35. Національний банк України. Рада з фінансової стабільності. «Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (серпень 2023 – липень 2024)». URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-diyalnist-radi-z-finansovoyi-stabilnosti-serpen-2023---lipen-2024>

26. Національний банк України. Рада з фінансової стабільності. «Стратегія з розвитку кредитування». Червень, 2024 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-z-rozvitku-kredituvannya>

27. Білоус О. Держстат оцінив падіння економіки України за 2022 рік. 12 квітня 2023 р. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/derzhstat-dav-otsinku-padinnya-ekonomiki-1681302631.html>

Information about the authors:

Donii Nataliia Yevheniivna,

Doctor of Philosophy Sciences, Professor,
Professor at the Department of Humanitarian Disciplines,
Penitentiary Academy of Ukraine
34, Honcha St., Chernihiv, 14000, Ukraine

Nishchymna Svitlana Oleksiivna,

Doctor of Law, Professor,
Head of the Department of Administrative and Constitutional Law,
Penitentiary Academy of Ukraine
34, Honcha St., Chernihiv, 14000, Ukraine